

# A Szovjetunió tagállamainak területe és lélekszáma

## A Tanácsköztársaságok Szövetségének kialakulása és fejlődése

Molotov február 1-én a legfelsőbb Szovjet elé jelentést terjesztett, a hadügyi és a külügyi népbiztosságoknak az egyes tagállamok szövetkezett köztársasági népbiztosaiivá való alakításáról, vagyis, hogy minden tagállamnak saját hadügyi és külügyi népbiztosságai legyenek. Ez nem két népbiztosság egyszerű átváltoztatását, hanem a Szovjetunió mélyreható újjászervezését jelenti. Ez alkalomból tekintünk át a Szovjetunió kialakulását és fejlődését.

A legsúlyosabb csapás az első világháború következtében érte az orosz birodalmat. Amikor az államhatalom összeomlása után a meghódított peremterületek sorra elszakadtak tőle.

Orosz Lengyelországból a központi hatalmak már 1916 november 11-én önálló királyságot alkottak. Finnország 1917 december 6-án nyilvánította magát független állammá. Litvánia 1918 február 16-án követte a finn példáját, Észtországot február 24-én, Lettországot pedig november 18-án, míg Besszarabiát, amelyet már 1918 januárjában megszállt a román hadsereg — február 6-án kimondott függetlenségét április 9-én a Romániával való egyesüléssel cserélte fel. Végül független nemzeti államokká nyilvánították magukat Ukrajna és Georgia is, míg az 1878-i orosz–török háborúban elhódított délkaukázusi határvidék visszakerült Törökországhoz.

Az 1917 november 7-én tanácsköztársasággá alakult Oroszország a balti államok és Lengyelország függetlenségét éveken át tartó változó kimenetelű küzdelem után 1920-ban elismerte és tudomásul vette, a délkaukázusi török terjeszkedést is. Viszont soha nem járult hozzá Besszarabiához — a Dunavölgy és a Balkán kapuja — átengedéséhez. A besszarabiai kérdés megoldására irányuló közvetlen orosz–román tárgyalások sem 1921 októberében Varsóban, sem 1924 tavaszán Bécsben nem vezettek eredményre és csak 1934-től állt helyre a határforgalom anélkül, hogy a besszarabiai vitát bármiképp tisztázták volna.

Mialatt az összeomlott cári birodalom romjai alól kikerült nemzetek a kezdeti nehézségeivel és államiságuk kiépítésével voltak elfoglalva, megindult Szovjetország szövetségi újjászervezése is a nemzetiségi kérdés nagyvonalú rendezése útján. E hatalmas elgondolás elméleti alapját maga Lenin fektette le, a gyakorlati megvalósítást azonban későbbi utódjára, Sztalinra bízta, aki már Lenin munkatársaként teljesen kidolgozta a föderatív rendszerű államszövetségből összefűzött új birodalom tervezetét és lépésről lépésre meg is valósította azt.

A szétfomlott cári birodalom ré-

szei közül először a két legnagyobb állam: az orosz és az ukrán tanácsköztársaságok léptek egymással szoros szövetségbe, 1921 január 26-án, majd Fehéroroszország és a délkaukázusi föderatív államszövetség csatlakozásával 1922 december 30-án megalakult a Szocialista Tanácsköztársaságok szövetsége, melybe ötödik és hatodik tagállamként Özbégia (Üzbekisztán) és Turkmánia (Turkménisztán) léptek be 1925 május havában.

A Szovjetunió megalakításakor, illetve a felsorolt tagállamoknak oda- való belépésekor az egyes köztársaságok lemondtak külpolitikai szuverenitásukról és a katonaságukat is teljesen beolvastották az egységes vörös hadsereg keretébe. A tagállamoknak — oroszul »szójuszk«-nak azonban a Szovjetunió alkotmánya szerint már ekkor is joguk volt kilépni a tanácsköztársaságok szövetségéből.

A Szovjetbirodalom többi népe a tagállamokon belül él, a legnagyobb részük autonóm köztársaságok, vagy önkormányzati területek keretében. Az autonóm köztársaságok jogköre nem oly tág, mint a tagállamoké, nem szuverének, nincsen kilépési joguk a Szovjetunióból, szűkebb a törvényhozási lehetőségük és a tagállam, amelyik alá tartoznak, felügyeleti jogot gyakorol felettük. Az önkormányzati területek jogköre az előbbieknél is szűkebb, ismérveik elsősorban nemzeti jellegűek, élükön a saját nemzetiségük tanácsa áll, melynek joghatósága kiterjed a nemzeti testületek, bíróságok, iskolák és a nemzeti nyelv ügyeire, továbbá a kisebbségi jogok megtartása fölötti felügyeletre.

Csak az egészen kislétszámú, vagy teljesen mások közé keveredett népek szövetségi nem jutottak önkormányzathoz, de a közigazgatási beosztásnál lehetőleg ezeket is tekintetbe vették. A Szovjetunió alkotmánya azonban lehetővé tette, hogy idővel még az ilyen népek is önkormányzati területhez juthassanak, sőt autonóm köztársaságokká fejlődhesse- nek, az önálló államiságra képessé vált nemzetek autonóm köztársaságai pedig a tagállamok sorába emelked- jenek. Így lett tagállammá 1929 október 16-án Tadzsikisztán, mely odáig Özbégia autonóm köztársasága volt, 1936 december 5-én pedig a Kazak és a Kirgiz autonóm köztársaságok váltak ki a föderatív orosz tagállam- ból és ugyanekkor a Délkaukázusi Föderatív Tanácsköztársaság kereté- ben egyesített Aszerbaidzsán, Geor- gia és Örményország is külön tagál- lamokká lettek.

Az 1939 és 1940. év eseményei új területekkel egészítették ki a Szovjet- uniót:

|                                                                                              | Terület<br>1000 km <sup>2</sup> | Lélekszám<br>ezrekben |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|-----------------------|
| Lengyelországtól Nyugatukrajna és Nyugatfehéroroszország (a Vilna vidékkel együtt) . . . . . | 201.8                           | 13.500                |
| Finnországtól Karélia . . . . .                                                              | 44.4                            | 500                   |
| Romániától Besszarabiát és Eszaka- bukovinát . . . . .                                       | 50.4                            | 3.700                 |
| Esztországot . . . . .                                                                       | 47.5                            | 1.100                 |
| Lettországot . . . . .                                                                       | 65.8                            | 2.000                 |
| Litvánia (a Vilnavidek nélkül) . . .                                                         | 52.8                            | 2.400                 |
| Osszesen: . . . . .                                                                          | 462.7                           | 23.200                |

Lengyelország 1939 szeptember vé- gén történt felosztásakor kapott terü- letből Vilnát és vidékét a Szovjet- unió Litvániának engedte át. A töb- bi területről pedig Nyugatukrajna nemzeti gyűlése Lembergben, Nyugat- fehéroroszországot pedig Bialisztokban állt össze és alig egy hónappal a Szov- jet hadseregének bevonulása után ki-

mondotta az ukrán, illetve fehérorosz tanácsköztársasághoz való csatlako- zást.

1940 március 31-én az autonóm Ka- reliai Tanácsköztársaság, mely ad- dig az orosz föderatív tagállam ke- rébe tartozott, a Szovjetunió 12-ik tagállamává lett. Egyidejűleg az új tagállamba kbeleztek be azoknak a

területeknek a nagyrészt, amelyekről Finnország a március 12-én kelt szerződésben a Szovjetunió javára le- mondott.

Románia az 1940 június 26-i orosz ultimátum következtében a Szovjet- unióhoz engedte át Besszarabiát, Bu- kovinát nagyobb felét és a szűkebb értelemben vett Moldva területéhez tartozott Dorohoi-megye egy részét. A Szovjetunió Besszarabiát román többsé- gű részeit a moldvai tanácsköztár- sasággal egyesítette és 1940 augusztus 2-án a Tanácsköztársaságok Szövet- ségének Moldován tagállamává nyil- vánította.

| Tagállam      | Területe<br>1000 km <sup>2</sup> | Lakos-<br>sága<br>millió | Népsűrűség/km <sup>2</sup> |
|---------------|----------------------------------|--------------------------|----------------------------|
| Oroszország   | 16.374.1                         | 16.510.5                 | 108.8                      |
| Ukrajna       | 556.0                            | 445.3                    | 40.3                       |
| Fehérorosz    | 228.6                            | 126.8                    | 10.6                       |
| Aszerbaidzsán | 86.0                             | 86.0                     | 3.2                        |
| Georgia       | 69.6                             | 69.6                     | 3.5                        |
| Örményország  | 30.0                             | 30.0                     | 1.3                        |
| Turkmánia     | 443.6                            | 443.6                    | 1.2                        |
| Özbégia       | 378.3                            | 378.3                    | 6.3                        |
| Tadzsikisztán | 143.9                            | 143.9                    | 1.5                        |
| Kazak         | 2744.5                           | 2744.5                   | 6.1                        |
| Kirgizia      | 196.7                            | 196.7                    | 1.5                        |
| Finn Karélia  | 180.8                            | —                        | 1.0                        |
| Moldva        | 32.7                             | —                        | 2.4                        |
| Litvánia      | 59.8                             | —                        | 2.9                        |
| Lettországot  | 65.8                             | —                        | 2.0                        |
| Esztországot  | 47.5                             | —                        | 1.1                        |
| Szovjetunió   | 21.637.9                         | 21.175.2                 | 193.7                      |

Ha Molotov mostani javaslata meg- valósul, akkor ez a 16 tagállam, to- vábbá a tagállammá fejlődő autonóm köztársaságok mind külön képviselő- iet nyernek a háború utáni nemzet-

Végül 1940 július 21-én három ál- lam — Litvánia, Lett- és Észtorszá- g — nemzetgyűlése mondta ki egyszerre hazájuk tanácsköztársasággá való át- utalását és kérte felvételét a Szovjet- unióba. Litvániát augusztus 3-án, Lettországot 5-én és Észtországot 6-án vették fel a Tanácsköztársaságok Szö- vetségébe.

Ezzel a Szovjetunió tagállamainak száma 16-ra emelkedett és ezzel a kö- vetkezőképpen módosult a Szovjetunió tagállamainak területe és lélekszáma a mostani világháború előtti helyzet- hez képest:

| Tagállam      | Területe<br>1000 km <sup>2</sup> | Lakos-<br>sága<br>millió | Népsűrűség/km <sup>2</sup> |
|---------------|----------------------------------|--------------------------|----------------------------|
| Oroszország   | 16.374.1                         | 16.510.5                 | 108.8                      |
| Ukrajna       | 556.0                            | 445.3                    | 40.3                       |
| Fehérorosz    | 228.6                            | 126.8                    | 10.6                       |
| Aszerbaidzsán | 86.0                             | 86.0                     | 3.2                        |
| Georgia       | 69.6                             | 69.6                     | 3.5                        |
| Örményország  | 30.0                             | 30.0                     | 1.3                        |
| Turkmánia     | 443.6                            | 443.6                    | 1.2                        |
| Özbégia       | 378.3                            | 378.3                    | 6.3                        |
| Tadzsikisztán | 143.9                            | 143.9                    | 1.5                        |
| Kazak         | 2744.5                           | 2744.5                   | 6.1                        |
| Kirgizia      | 196.7                            | 196.7                    | 1.5                        |
| Finn Karélia  | 180.8                            | —                        | 1.0                        |
| Moldva        | 32.7                             | —                        | 2.4                        |
| Litvánia      | 59.8                             | —                        | 2.9                        |
| Lettországot  | 65.8                             | —                        | 2.0                        |
| Esztországot  | 47.5                             | —                        | 1.1                        |
| Szovjetunió   | 21.637.9                         | 21.175.2                 | 193.7                      |

közi értekezleteken, ami gyakorlati- lag azt jelentené, hogy a Szovjetunió minden döntést a saját kívánságainak megfelelően tudná majorizálni.

(Stad)

## Indítvány és interpelláció a szegedi utcanevezésekről a közgyűlésen

### Osszehívják az utcanevező bizottságot

(A Délmagyarország munkatársá- tól) A legközelebbi törvényható- sági közgyűlés — többek között — fogalkozik az utca átnevezésekről is. Konkrét javaslatot terjesz- tenek a közgyűlés elé, hogy Szent Margit emlékének szegedi meg- örökítésére nevezzen el utcát a város. A városházán már foglal- koznak ezzel a kérdéssel függetle- nül a közgyűlési indítványtól is s rövidesen az ugynevezett utca- elnevező bizottság jelöli majd ki azokat az utcákat, amelyek Szent Margit királyné emlékének megörökítése szempontjából te- kintetbe jöhetnek. Interpelláció is hangzik el a legközelebbi közgyű- lésen egy utcanevezésről. Dáni János törvényhatósági bizottsági tag, még 1940-ben, amikor a nyomtatott betű feltalálásának 500 éves évfordulóját ünnepelték az or- szában, indítványt nyújtott be a közgyűlésen, hogy Szeged is ne- vezzen el utcán Gutenberg- ről, a könyvnyomtatás feltaláló-járól. Az indítványt a törvényha- lósági bizottság elvben elfogadta és a javaslatot kiadta előkészítésre az utcanevező bizottságnak. Ez a bizottság azonban már évek óta nem ülésezett. Időközben Miskolc, Debrecen, Győr és legutóbb Kassa is utcán nevezett el a nyomtatott betű feltalálójáról és a közgyűlé- sen amiatt interpellálnak majd, hogy Szegeden a négy évvel ezelőtt elfogadott indítvány értelmében miért nincs utcája Gutenbergnek? A szegedi utcakeresztelekkel kapcsolatban érdekesnek tartjuk megemlíteni, hogy Hódmezővásár- hely utcát nevezett el Ady Endré-

ról. Az erre vonatkozó javaslatot a város egyik főtisztviselője: dr. Lo- sonczy Endre tanácsnok tette és beadványában azt kérte a polgar- metszertől, hogy a Hód Pál-utcát nevezze el a város a nagy magyar költőről. A beadványt városszerte helyeslés fogadta, a törvényható- sági bizottság tagjai azonban élén- ken ellenezték azt, hogy éppen a Hód Pál-utcát, a város egyik leg- szebb utcáját nevezzék el a költő- ről. Hód Pál ugyanis egyszerű, de jómódu vásárhelyi gazda volt, aki a tiszai nagy árvíz idején, ha- talmas értékű segítséget nyújtott pénzben és természetben is, a haj- léktalanná vált lakosságnak. Ezért neveztek el utcát Hód Pálról, aki- nek Szegeden is él rokonsága.

Az újabb elhatározások szerint a vásárhelyiek a Nádor-utcát ne- vezik el Ady Endréről. Ezzel az utcával szomszédosak a Kölcsény- és Vörösmarty-utca, a nagy magyar költők emlékét tehát egyugyan- azon városnegyedben örökíti meg Vásárhely városa.

Szegeden nincs Ady utcája. Még megérjük, hogy a szomszédos Tápé nagyközség mintahogy Ju- háász Gyula emlékének megöröki- tésére utcát nevezett el a költőről — az Ady-utcával is megelőzi Szegedet.

## Gyékényfonó mun- kások és munkásnők

könnyű munkára, jó kereseti lehe- tőségekkel saját benti üzemünkben felvételnek.

TOLLKERESKEDELMI VALLALAT, Maros utca 42 sz. 218.